

Preek gehouden op 19 januari 2025
in de Westerkerk Amsterdam
Numeri 20: 1-13 en Johannes 2:1-11
door dr. Cristina Pumplun

Hoe voelt dat: dorst hebben, echte dorst? Hoe voelt het, dat je uitdroogt, dat je krachten afnemen, dat je keel pijn doet en dat je niet weet wanneer dat over is? En als er dan om je heen alleen maar een kale droge vlakke is, woestijn, verder niets, nog geen grasspriet, geen vijgen, druiven of granaatappels, laat staan drinkwater? Leven, óverleven in de woestijn: hoe lang houdt een mens het vol in een letterlijke, maar ook in een figuurlijke woestijn? Hoe lang kan een mens leven zonder hoop, zonder vooruitzicht?

Het volk Israël is al met twee generaties volksgenoten onderweg in de woestijn. Egypte - het land waar zij als slaven leefden - ligt al behoorlijk veel jaren achter hen. Ze zijn indertijd vanuit een slavenbestaan op weg gegaan met de belofte van een prachtig land voor ogen, een land waar - bij wijze van spreken - melk en honing zomaar vloeien: een vruchtbaar land, een land voor vrije mensen. Maar dat land komt maar niet. De tijd vergaat. De mensen van het eerste uur overlijden gaandeweg. Zo ook Mirjam, de zus van Mozes, de leider van het volk. Mirjam was zijn steun en toeverlaat. Er groeit een generatie op die het slavenbestaan in Egypte alleen nog kent uit de verhalen. Het verleden is geschiedenis geworden en steeds minder een verbindende ervaring. De herinnering aan dat onvrije en uitgebuite bestaan in Egypte vervaagt. Wel is het woestijnleven heel dichtbij en concreet met de dorst en de honger, het alom tegenwoordige gebrek.

In zo'n situatie wordt er gekeken, wie hier nou eigenlijk verantwoordelijk voor is. Wie heeft het zo ver laten komen dat het gebrek mensen opbreekt? Er wordt vaak en stevig gemord! En dat gemor begint leider Mozes en zijn broer Aäron op te breken. Steeds weer moeten ze uitleggen: we zijn bevrijd uit slavernij! We zijn met elkaar onderweg onder de hoede van de Ene, de Eeuwige naar een leven dat ten diepste léven is!

Maar het helpt niet. De spanning van het bestaan tussen te tijden, in een woestijn, een niemandsland voedt wantrouwen en achterdocht. Wie weet nog waar hij vandaan komt en wie weet al waarheen de weg leidt? Wie gelooft na jaren teren op een vage belofte nog in een toekomst? In die situatie van lijfelijk gebrek en schaarste van de ziel roepen Mozes en Aäron wanhopig om Gods hulp. En God antwoordt: "Neem de staf en beveel de rots daar, water te geven. Jullie zullen water uit de rots laten komen en mensen en vee te drinken geven.' Een bevel, een woord, zal het werk moeten doen.

Was het de dorst, de schaarste aan water, die Mozes wanhopig maakte of was het machteloosheid, die hem opbrak? In ieder geval houdt hij zich niet aan dat, wat God hem opdraagt. Hij spreekt niet tegen de rots, maar hij scheldt op

zijn volksgenoten: 'Luister, opstandig volk!' En daarna laat hij het niet bij woorden. Hij spreekt niet tegen de rots, maar slaat erop! Het moet en het zal! Hij dwingt, hij slaat het water eruit.

'In de woestijn', *bemidbar*, heet het boek Numeri waar we dit verhaal uit lezen letterlijk in het Hebreeuws. Het zijn woestijnverhalen in letterlijke en figuurlijke zin. Ze spelen zich af in de ruimte tussen wat was - de traditie zou je kunnen zeggen - en wat zal zijn: vernieuwing. Daartussen is er ruimte. Niets ligt vast. Er zijn volop mogelijkheden. Maar het staat ook bol van de spanning en de onzekerheid. Er is schaarste, honger, dorst en gebrek aan houvast. Voor je het weet, ga je als je je verantwoordelijk voelt, denken dat het allemaal van jou afhangt, dat jij het allemaal zelf moet oplossen.

En zo gaat Mozes varen op zijn daadkracht in plaats van op vertrouwen, Godsvertrouwen. 'Zullen *wij* voor u uit deze rots water laten stromen?', roept hij. In plaats van: 'Zullen wij *de Ene vragen*, om water te laten stromen?' God is op afstand geraakt. Mozes is het contact kwijt met de bron van zijn bestaan waar zijn vertrouwen uit stroomt, zijn moed, kracht en vooruitzicht. De bron waar hij zijn leven lang uit heeft geput, die hem heeft geleid door alle moeilijkheden heen - conflicten met de farao, uittocht uit Egypte, al de woestijnjaren - is blijkbaar droog gevallen. En dat kost hem uiteindelijk zijn bestemming. Mozes en Aäron zullen het beloofde land uiteindelijk niet bereiken. Zij zullen Kanaän niet binnengaan. Andere leiders zullen het van hen overnemen. Maar Mozes zal wel het land in de verte zien liggen vlak voor zijn dood: Kanaän.

Kanaän klinkt een beetje als Kana, als de naam van de plaats waar het verhaal zich afspeelt dat de evangelist Johannes vertelt over een bruiloft. Kana in Galilea: net niet Kanaän. Het verhaal gaat dan ook over een bruiloft die het net niet is, een mislukte bruiloft waar namelijk de wijn opraakt. Geen wijn meer op een bruiloft: dat is een veeg teken. Dat de wijn opraakt, betekent dat datgene wat mensen bij elkaar houdt – twee mensen zeker, maar in bredere zin ook meer dan die twee – er niet is: verbinding, herkenning, erkenning, vriendelijkheid, liefde. Het is een beeld, een symbool, voor wat je kan overkomen in het leven: dat de zin van het leven uit zicht raakt, je enthousiasme en gedrevenheid, wat je persoonlijk drijft en ook wat mensen naar elkaar toe drijft. Je raakt op afstand van elkaar. Je raakt elkaar kwijt.

Op een schilderij van de Britse kunstenaar Winifred Knights is goed te zien hoe dat er dan uitziet.

Mensen zitten wel met elkaar aan tafel, maar eigenlijk niet mét elkaar. Het is niet één lange feestelijke tafel, maar er staan drie tafels los van elkaar. Er zijn ook mensen die op de grond zitten met de rug naar de anderen toe en die met het hele feest niets te maken lijken te hebben. De kannen en glazen op tafel zijn leeg. De vraag komt op: kan hier nog iets aan gedaan worden?

Nu komt het nog wel eens voor dat schaarste er juist toe leidt dat mensen zich realiseren dat er iets moet gaan gebeuren. In het verhaal van de bruiloft in Kana is dat één van de genodigden, de moeder van Jezus. Zij is degene die als eerste oog heeft voor de schaarste op deze bruiloft. Zij heeft een scherp gevoel voor wat er aan de hand is. En ze kent haar zoon. Ze weet dat Jezus de enige is die iets kan uitrichten tegen de schaarste op deze bruiloft, dit feest dat geen feest is. 'Ze hebben geen wijn meer!', zegt ze tegen Jezus. Met andere woorden: ze zijn hier de liefde kwijt, de vreugde, het contact met elkaar en met God. Maar Jezus houdt de vraag van zijn moeder af. Het lijkt alsof hij er nog niet over uit is, in zichzelf, of dit het moment is voor hem om eraan te beginnen waartoe hij geroepen is. Is deze schaarste op het feest van de liefde het moment om te laten doorschijnen wat zijn missie is?

Uiteindelijk, toch wel, blijkt. Om te beginnen gaat hij op zoek naar wat er wel is in plaats van niet. Maar dan blijkt de situatie nog ernstiger te zijn dan gedacht. Want er is niet alleen gebrek aan wijn, maar er is ook heel weinig water! Er staan enorme watervaten buiten de feestzaal, maar die zijn bij lange na niet gevuld. Ze zijn niet eens bestemd voor drinkwater. Ze zijn er voor het

reinigen van de voeten van de gasten bij binnenkomst. Maar zelfs van dat water is er bijna niets. Het eerste wat Jezus doet is opdracht geven om deze lege vaten tot de rand toe te vullen. Geen woord rept Jezus over wijn, maar wel over dat water. 'Vult de vaten!', draagt hij de dienaren op.

Want water is wel het minste wat er nodig is. Pas als water stroomt is er leven, en zonder levenswater is er geen vreugde-, geen liefde-wijn. De lege vaten zijn haast nog confronterender dan de ontbrekende wijn. Want dat de watervaten leeg zijn, heb je zelf in de hand. Dit is geen woestijn. Water is gewoon te putten. Dit is een kwestie van gebrek aan alertheid en opmerkzaamheid. Opletten op de bronnen van waar je uit leeft, daar zorg voor dragen is voorwaarde voor een leven waarin mensen elkaar tot medemenselijkheid en warmte inspireren, voor een liefdevol leven met elkaar voor het aangezicht van God. Het is voorwaarde voor een bestaan waarin je met elkaar kunt opboksen tegen liefdeloosheid, onverschilligheid en haat.

Johannes vertelt dit verhaal als het eerste teken, eerste betekenisvolle optreden van Jezus juist vanwege de vraag die hier op het spel staat: hoe raak je uit de greep van de schaarste? Hoe hervind je de bronnen van je leven? Hoe krijgen mensen weer oog voor elkaar en voor wat het leven van alledag te boven gaat: voor liefde, vriendschap, vertrouwen? Johannes schrijft zijn verhaal van de bijna mislukte bruiloft om te vertellen dat noodzakelijkheids-water liefde-wijn kán worden en dat die liefde-wijn daar vloeit waar Gods goede Geest over en door het water is heen gegaan.

Ubi caritas: Deus ibi est, zo zingt een oude middeleeuwse Latijnse hymne: "Waar liefde is en vriendschap, daar is God". Liefde-wijn, de beste van alle wijnen, stroomt daar, waar iemand goede woorden spreekt of op een kaartje zet als hart onder de riem, waar iemand voor je opkomt, waar geluisterd wordt en mensen zich samen inzetten omdat ze een droom hebben en erin geloven dat die ondanks schaarste werkelijkheid kan worden. Johannes kiest ervoor om met dit verhaal zijn evangelie over Jezus te beginnen omdat het een principiële verhaal is over Jezus als bron van leven en van liefde. Over hem, die gekomen is als licht in duisternis, een licht dat schijnt doorheen de kieren van de schaarste, opdat wij de hoop hoog houden en het vertrouwen. Omdat dan liefde gaat stralen als een bloesem op onze wangen.

Amen.